

HVEM PEGER FLASKEHALSEN PÅ?

Hvem har ansvaret, når Peter ikke kan læse, eller når de ældste piger i børnehaven mobber hinanden? Forældre, pædagoger, lærere og andre aktører skal blive bedre til at dele opgaverne imellem sig og udvide de ofte alt for snævre idealer for det gode børneliv og det gode forældreskab. Det mener to DPU-forskere.

Af Malene Fenger-Grøndahl
asterisk@dpu.dk

Bedsteforældre
Pædagoger
SFO
Ærere
Politikere
Sundhedsplejerske
Forældre
Liggestuen
Samfundet
Sykologen
Ialrådgive
Dagplejemor
Fodboldtræner
Venner
Skole

* ”Med lille Ivan var det et spørgsmål om at gøre ham tryk ved sin egen seng efter at han de første måneder af sit liv havde sovet hos mor og far. Hvor længe skulle man blive ved ham? Hvor længe kunne man lade ham græde? Var det fordelagtigt at han lå med noget legetøj i sengen inden han faldt i søvn? Var det et problem at han faldt i søvn i mors eller fars arme? Skulle man lægge ham ned igen hvis han rejste sig? Og Emma. Skulle hun selv bestemme hvilke og hvor mange bamser der skulle ligge i hendes seng? Hvor meget legetøj? Var det i orden, at hun fik lov at falde i søvn i mors og fars seng for senere at blive båret ind i sin egen?...”

Sådan lyder en af de mange beskrivelser af et ungt forældrepars overvejelser, anstrengelser og daglige gøremål i bogen ”Verdensmestre”, forfatteren Nikolaj Zeuthens debutroman, der udkom for få måneder siden. Hovedpersonerne i romanen, Rune og Anna, føler et enormt ansvar for deres børns opdragelse og udvikling. De vil gerne gøre dem til kompetente, selvstændige, følelsesmæssigt intelligente, sunde og glade mennesker.

”FLASKEHALSEN PEGER ALTID PÅ FORÆLDRENE. DET ER IKKE ALTID BERETTIGET, MEN DE FLESTE FORÆLDRE TAGER ET STORT ANSVAR, OG DET TROR JEG, AT DE I SIDSTE ENDE HAR DET FINT MED.

Eva Silberschmidt Viala

Rune og Anna føler sig godt rustet til opgaven, og de kaster sig over den med iver og ildhu. Alt fra havregrødens temperatur til valget af daginstitution, fritidsinteresser og legekammerater bliver overvejet og analyseret. De forsøger at følge med i den nyeste viden om børns mentale udvikling, om skadelige stoffer i legetøj og mad, om betydningen af sproglig stimulering og fysisk aktivitet. De tilrettelægger og vedtager principper og rutiner, der kan sikre, at deres værdier bliver en naturlig del af dagligdagen. Men ansvaret tynger, og når Ivan ikke vil sove, eller Emma stjæler de andres legetøj i børnehaven eller får et hysterisk anfald over ikke at måtte få slik under indkøbsturen, bliver de i tvivl. Gør de det rigtige? Skal de skifte strategi? De beslutter at være mere spontane og se stort på, om det sunde velkomponerede aftensmåltid af og til bliver erstattet af usund fastfood.

Indholdet er blevet mere detaljeret

Beskrivelsen af Anna og Rune er måske karikeret. Men billedet af de ansvarsfulde forældre, der både bruger energi på de mindste detaljer omkring ernæring og sundhed og samtidig bekymrer sig for deres børns lykke for resten af livet, rummer en vis portion sandhed. Det mener to forskere med speciale i familieliv, Dorte Kousholt og Eva Silberschmidt Viala. De er ansat som henholdsvis lektor og adjunkt ved Institut for læring på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet, og har begge forsket i forældreskab og hverdagsliv, Dorte Kousholt med fokus på børnefamiliers hverdag og forældrenes samarbejde med daginstitutioner og pædagoger og Eva Viala blandt andet med fokus på unge førstegangsførelsesfordeling af ansvar og arbejdsopgaver i relation til køn.

”Mange forældre føler et stort ansvar for deres børns udvikling og opdragelse. De bruger meget energi både på detaljeplan og på overvejelser over opdragelsesværdier og fremtidsudsigter for deres børn. Det handler om alt fra at huske at give børnene det rigtige tøj med til udflugten i børnehaven til at bekymre sig for deres sociale udvikling på sigt,” siger Dorte Kousholt og uddyber: ”For at leve op

til egne og andres forventninger er der virkelig mange ting, forældrene skal have styr på. De skal tjekke intranettet på skolen for at sikre sig, at børnene laver deres lektier, de skal tage stilling til, hvilke fritidsaktiviteter der er de rigtige, og de skal holde sig opdateret om ny viden om kost og motion.”

Eva Viala supplerer: ”Nutidens forældre elsker ikke deres børn højere end tidligere tiders forældre og føler sikkert heller ikke større ansvar. Men de er mere bevidste om ansvaret, og indholdet af ansvaret er blevet mere detaljeret. Børn bliver monitoreret som aldrig før. Mobiltelefonen betyder fx, at forældre ikke bare kan tjekke, hvor deres børn befinder sig hvert kvarter, de føler sig også forpligtet til at gøre det. Tidligere kunne børn lege i skoven i timer, uden at nogen fandt det uansvarligt.”

Mudret fordeling

Ikke kun forældrene, men også de andre aktører omkring børnene bruger meget energi på at udmønte deres ansvarsfølelse i konkrete tiltag, mener både Kousholt og Viala. Pædagogerne bruger fx energi på at give forældrene besked om, hvordan børnene skal være klædt på, og hvilke ting de må have med i madpakken, og lærerne spørger kritisk til sengetider og spisevaner, hvis en elev er uoplagt i timerne. Forældrene er altså ikke alene om at mærke konsekvenserne af den stigende kompleksitet i samfundet, der bl.a. viser sig ved, at opgavefordelingen mellem de forskellige aktører er mudret, mener Dorte Kousholt:

”Min forskning viser, at både forældre og pædagoger oplever, at den anden part ikke tager sin del af ansvaret eller er vanskelig at kommunikere med. Hvis barnet kommer hjem og fortæller, at det bliver drillet i børnehaven, kan forældrene føle sig magtesløse, fordi de har svært ved at få indsigt i, hvad der foregår, og heller ikke har den store indflydelse på, hvordan tingene fungerer i institutionen,” siger hun og peger på, at en løsning kunne være, at pædagoger og forældre bliver bedre til at skelne mellem forskellige typer af ansvar og samarbejde om den fælles opgave, som er barnets trivsel: ▶

I romanen Verdensmestre føler Rune og Anna et enormt ansvar for deres børns opdragelse og udvikling. Men ansvaret tynger, og når lille Ivan ikke vil sove, eller Emma stjæler de andres legetøj i børnehaven, bliver de i tvivl. Gør de det rigtige? Skal de skifte strategi?

Foto: fra romanen Verdensmestre – en historie fra 00'erne af Nikolaj Zeuthen, Samleren 2010.

” PROBLEMET ER OFTE, AT FORÆLDRENE BLIVER PÅLAGT ANSVAR FOR TING I BARNETS ADFÆRD, SOM HAR MED KONTEKSTEN I FX BØRNEHAVEN AT GØRE, OG SÅ FØLER DE SIG MAGTESLØSE. DER KUNNE EN AFKLARING AF TYPER AF ANSVAR VÆRE GAVNLIG.

Dorte Kousholt

”Ansvaret for det enkelte barn er forældrenes, men ansvaret for de sociale dynamikker blandt børnene er pædagogers og læreres. Problemet er ofte, at forældrene bliver pålagt ansvar for ting i barnets adfærd, som har med konteksten i fx børnehaven at gøre, og så føler de sig magtesløse. Der kunne en afklaring af typer af ansvar være gavnlig.”

Eva Viala er delvist enig. Men hun mener ikke, at det er muligt at operere med en klar ansvarsfordeling omkring børnene. Dertil er feltet for komplekst, og de forskellige sfærer overlapper for meget: ”Hvis Peter i 3. klasse ikke kan læse, kan forældrene stille spørgsmålstegn ved undervisningen. Men forældrene forventes også at tage del i børnenes faglige udvikling ved at læse med dem derhjemme. Så læreren kan også sætte spørgsmålstegn ved, om forældrene har brugt de obligatoriske 10 minutter på at læse derhjemme hver dag, eller om der er andre problemer i familien, der gør Peter ukoncentreret. Dermed er der en tendens til, at problemer i skolen forskydes til familien,” siger hun.

Samme uklarhed i opgavefordelingen er karakteristisk hjemme i familien, mener Eva Viala. Hun interviewede for et par år siden en række unge par, der ventede deres første barn, og talte med dem igen efter barnets fødsel. Hun spurgte dem, hvordan de ønskede at fordele ansvar og opgaver imellem sig i forhold til barnet. Svarene tydede på, at især farens rolle er under forandring:

”Både kvinder og mænd har et ideal om, de skal bidrage på hver deres måde, supplere hinanden og samarbejde ligeværdigt. I praksis betyder det, at fædre er langt mere til stede i børnenes liv end tidligere. De er mere ’på’ og

føler ligesom mødre et stort ansvar for deres børn. Der er dog en tendens til, at det stadig er mødre, der skifter flest bleer og tager sig af de praktiske detaljer, blandt andet fordi forventningerne til den ansvarlige mor stadig er nogle andre end til den ansvarlige far. Forventningerne fra pædagoger er fx stadig, at mor har styr på den slags. Men der er også familier, hvor det er far, der har styr på detaljerne og ved, hvordan man fjerner arp,” siger hun.

Ingen simple svar

Opgavefordelingen mellem forældre og institutioner og mellem fædre og mødre er altså under opbrud, og der er flere muligheder end tidligere for, hvordan ansvaret kan fordeles. Det burde give større frihed og rummelighed. Alligevel føler mange forældre sig stressede over alt det, de bør og kan gøre for at hjælpe deres børn bedst muligt på kort og langt sigt. ”Samfundet rummer stor diversitet og mangfoldighed, men samtidig er vores forestillinger om det gode børneliv, det gode parforhold og det gode familieliv meget detaljeret. Det risikerer at fastlåse forældre i en følelse af stress og ufrihed, mener Viala, og Dorte Kousholt supplerer: ”Forældre skal forholde sig til ny viden om e-numre i slik, de ved, at de bør afsætte tid til at pleje parforholdet, og de føler sig ansvarlige for deres kollegaer og deres karriere. Samtidig måler de alle små og store valg i forhold til, hvilken indflydelse det har på deres børns trivsel og udvikling.”

I Nikolaj Zeuthens roman ”Verdensmestre” bruger det unge forældrepar mere og mere energi på at diskutere andre familiers prioriteringer og måle sig med andre forældre i

børnens institutioner, og de forsøger løbende at afkode deres egne børns adfærd: Er der en uheldig udvikling i gang? Bør de regulere regler eller principper? Bliver deres datter påvirket negativt af institutionens pædagogik, eller skyldes hendes adfærd snarere for højt sukkerindhold i kosten? Samtidig kæmper de med at pleje deres parforhold og leve op til deres idealer for et indholdsrigt liv, hvor de realiserer sig selv på jobbet og i fritiden, samtidig med at de prioriterer børnenes udvikling over alt andet.

Følelsen af ufrihed vokser, og på et tidspunkt beslutter Anna og Rune at flytte på landet for at finde ro og harmoni. Eksperimentet varer et års tid, inden de vender tilbage til Frederiksberg - lidt mere forgældede end før, men ellers med en hverdag, der lynhurtigt kommer til at ligne den, de flygtede fra. Dog har de i højere grad end før et ironisk blik på sig selv og har ikke længere en illusion om, at de kan unddrage sig hverken ansvarsfølelsen eller kompleksiteten.

Den konklusion er rigtig, mener Kousholt og Viala. Det er simpelthen ikke muligt at forenkle sig ud af den kompleksitet, der karakteriserer nutidens forældreskab.

”Vi vil sikkert se forskellige forsøg på at undslippe kompleksiteten. Men jeg tror, at det vil gå som med simple living-bølgen. Den er ikke blevet et reelt alternativ til flertallets livsform, men snarere en parallel-bevægelse, som flertallet henter inspiration i,” siger Viala. Kousholt supplerer: ”For tiden er der meget fokus på mindfulness og på at være til stede i nuet. Men det bliver nemt endnu et krav, man skal leve op til for at realisere det gode liv, og jeg synes faktisk ikke, at det er rimeligt også at pålægge sig selv, at man som forældre skal bekymre sig mindre og leve mere spontant,” siger hun.

Pizza er ok

Dorte Kousholt mener snarere, at der fra politisk hold bør skabes nogle strukturelle ændringer, som reducerer antallet af opgaver, der lægges på forældrene. På den måde vil også den sociale ulighed i forældreskabet mindskes, mener hun.

Som det er nu, favoriserer strukturerne nemlig de veludannede, socialt velfungerende forældre: ”Elever, der ikke spiser morgenmad hjemmefra og derfor fungerer dårligere i timerne, bliver ringere stillet, fordi deres forældre ikke har samme overskud som andre, og forældrene bliver hurtigt udpeget som problematiske. Hvis man fx pålagde skolerne at servere nogle fornuftige måltider for alle elever, ville det lette kompleksiteten for forældrene. Den slags løsninger kan man lave på mange områder,” siger hun og tilføjer, at forældrene også kan gøre noget ved at arbejde med forældrefællesskabet i klassen og støtte hinanden. Hvis der er forældre, der i perioder ikke har overskud, kan andre hjælpe med fx at smøre madpakker eller hente fra SFO'en.

”Jeg tror, alle forældre kunne have gavn af at tale med andre om deres frustrationer. Det kan tage lidt af tyngden af ansvarsfølelsen og åbne for, at man ikke pålægger hinanden for detaljerede og høje forventninger. Hvorfor ikke bakke hinanden op i, at det er okay at tage pizza med til fællesspisning i børnehaven?” spørger hun.

Viala er enig. Men hun understreger, at selv om man kan fordele de praktiske opgaver anderledes, kan man ikke uddelegere ansvaret: ”Flaskehalsen peger altid på forældrene. Det er ikke altid berettiget, men de fleste forældre tager et stort ansvar, og det tror jeg, at de i sidste ende har det fint med.”

Læs mere:

Dorte Kousholt: Børnefællesskaber og familieliv. Dansk Psykologisk Forlag (udkommer marts 2011).

Eva Silberschmidt Viala: Fra par til førstegangsførelse. En undersøgelse af familieliv i udvikling (2006). RUC.

Nikolaj Zeuthen: Verdensmestre - en historie fra 00'erne. Roman. (2010). Samleren.

www.dpu.dk/diversitet/fhi

DORTE KOUSHOLT

Lektor, ph.d. ved Institut for Læring ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet. Dorte Kousholt forsker i børns og familiers hverdagsliv med særligt fokus på børns hverdagsliv på tværs af daginstitution og hjem og forældreskab.

www.dpu.dk/om/dkou

EVA SILBERSCHMIDT VIALA

Adjunkt, ph.d. ved Institut for Læring ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet. Eva Silberschmidt Viala har bl.a. forsket i unge førstegangsførelses forældres fordeling af ansvar og arbejdsopgaver i relation til køn. Hun forsker aktuelt i betydningen af barndommens mobbeerfaringer i voksenlivet.

www.dpu.dk/om/evsi